

Sygn. akt V CZ 150/05

POSTANOWIENIE

Dnia 9 lutego 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian (przewodniczący)

SSN Hubert Wrzeszcz

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa W.J.

przeciwko I.P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 9 lutego 2006 r.,

zażalenia powoda na postanowienie Sądu Apelacyjnego

z dnia 20 października 2005 r., sygn. akt [...],

oddala zażalenie.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 20 października 2005 r., Sąd Apelacyjny odrzucił skargę kasacyjną powoda. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Apelacyjny podkreślił, że zgodnie z art. 16 pkt 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych skarga kasacyjna, od której pomimo wezwania nie została uiszczona należna opłata, podlega odrzuceniu. W rozpoznawanej sprawie wezwanie do uiszczenia opłaty od skargi kasacyjnej w kwocie 18.979,50 zł zostało doręczone pełnomocnikowi powoda w dniu 6 września 2005 r., lecz dotychczas wymagana opłata nie została wniesiona. Wobec nieuiszczenia wymaganej opłaty skargę kasacyjną powoda odrzucono. Z uwagi na to, iż przyczyną odrzucenia skargi kasacyjnej było nieuiszczenie wpisu, Sąd Najwyższy rozpoznając zażalenie na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej, na podstawie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., rozpoznaje, na wniosek strony, również postanowienie sądu drugiej instancji o odmowie przyznania zwolnienia od kosztów sądowych (por. postanowienie SN z 8 marca 2000 r., I CZ 259/99, niepubl.). W konsekwencji uzasadnienia wymaga również postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 31 sierpnia 2005 r. oddalające wniosek powoda o zwolnienie od kosztów sądowych. Wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych powód uzasadnił wynikającym z zajęć komorniczych brakiem możliwości decydowania o przeznaczeniu przychodów uzyskiwanych w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Powód stwierdził również, że nie może zaciągnąć kredytu bankowego na sfinansowanie wpisu sądowego z powodu braku zdolności kredytowej. Majątek nieruchomy powoda obciążony jest hipotekami, co dodatkowo uzasadnia brak możliwości zaciągnięcia kredytu bankowego na uiszczenie wpisu sądowego. Ponadto prowadzone przez powoda przedsiębiorstwo od 2000 r. przynosi straty. W tym miejscu wskazać należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany został pogląd zgodnie z którym posiadanie majątku, szczególnie nieruchomości, w zasadzie wyłącza możliwość przyznania zwolnienia od kosztów sądowych. Nie zmienia tego fakt, że posiadany majątek zwłaszcza nieruchomy nie dostarcza dochodu lub że dochód ten jest bardzo szczupły (tak. np. orz. SN z 23 października 1934 r., C II 1441/34, PPIA 1935, nr 2; orz. SN z 30 sierpnia 1934 r., C I 1061/34

Zb. Urz. 1935, poz. 50; orz. SN z 12 lipca 1935 r., C III 384/35, "Głos Sądownictwa" 1936, nr 4; orz. SN z 21 lutego 1936 r., C II 2270/35, PS 1936, poz. 485; orz. SN z 1 lutego 1937 r., C II 2379/36, PPIA 1937, nr 4). Powód w swoim oświadczeniu majątkowym wskazał, iż oprócz nieruchomości obciążonych hipotekami posiada nieruchomości, które nie są nimi obciążone. Dotyczy to działki budowlanej o pow. 1.200 m² położonej w W. o wartości 60.000 zł oraz zabudowanej nieruchomości o pow. 700 m² położonej w Z. o wartości 190.000 zł. Ponadto wraz z żoną jest właścicielem trzech działek, na których są prowadzone kopalnie gliny. Świadczy to o tym, że powód pomimo kłopotów finansowych jest osobą majątną, która może spieniężyć część substancji majątkowej bez pozbawienia lub ograniczenia środków do życia. Dlatego Sąd Apelacyjny uznał, iż powód jest w stanie uiszczyć wpis od skargi kasacyjnej w kwocie 18.979,50 zł bez uszczerbku dla utrzymania siebie i rodziny. Niezależnie od tego zaznaczyć trzeba, że powód jest przedsiębiorcą, a objęte sporem roszczenie jest związane z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą. W przypadku zaś przedsiębiorcy koszty sądowe stanowią element ogólnych kosztów prowadzonej działalności i winny być ponoszone chociażby z tych samych źródeł, z których jest finansowana działalność, m. in., bieżących przychodów, a nie tylko z tzw. czystego zysku. Z prowadzonej działalności powód w 2004 r. osiągnął przychód w kwocie 30.176.303,21 złotych, zaś za okres od początku do końca II kwartału 2005 r. przychód wyniósł 12.519.000 złotych, a więc w ramach bieżących wpływów powód mógł sfinansować koszty sądowe, tak jak finansuje pozostałe wydatki działalności gospodarczej, którym koszty nie ustępują. Należy także wskazać, iż zgodnie z orzecznictwem wykazywanie straty wprowadzonej działalności czy przejściowe trudności finansowe nie są przesłanką do zwolnienia strony z obowiązku uiszczenia kosztów. Skoro dostępność do sądu wymaga z natury rzeczy posiadania środków finansowych, posiadanie tych środków staje się istotnym składnikiem działalności gospodarczej. Oznacza to, że w procedurze planowania wydatków związanych z działalnością gospodarczą podmioty prowadzące tę działalność, przewidując realizację swoich praw przed sądem, powinny uwzględniać także konieczność posiadania środków na prowadzenie procesu sądowego. Planowanie wydatków bez uwzględnienia zasady, o której wspomniano wyżej, jest naruszeniem

równoważności w traktowaniu swoich powinności finansowych, zaś strona, która realizuje swoje zobowiązania w taki sposób, że wyzbywa się zdolności do zapłaty kosztów sądowych - preferencyjnie traktując inne zobowiązania - nie może prawnie skutecznie podnieść zarzutu, iż odmowa zwolnienia jej od kosztów sądowych jest ograniczeniem dostępności do realizacji jej praw przed sądami (por. np. postanowienie SN z 24 września 1984 r., II CZ 104/84, niepubl. i postanowienie SN z 24 lipca 1980 r., I CZ 99/80, niepubl.). Powód podniósł co prawda, iż nie może swobodnie dysponować środkami finansowymi, wpływającymi na jego rachunki, nie wynika to jednak z przedłożonych dokumentów. Z dołączonych do wniosku kopii zawiadomień o zajęciu prawa majątkowego stanowiącego wierzytelność z rachunku bankowego dłużnika wynika jedynie, iż bez zgody organu egzekucyjnego nie mogły być wykonywane wypłaty z rachunków powoda. Ponadto dokumenty te nie są aktualne, dotyczą bowiem głównie 2004 r. Również z kopii zawiadomień o zajęciu prawa majątkowego, stanowiącego wierzytelność pieniężną u dłużnika zajętej wierzytelności innego niż pracodawca, organ rentowy lub bank, nie wynika, iż powód nie może swobodnie dysponować środkami finansowymi wpływającymi na jego rachunki. Z kopii tych dokumentów wynika bowiem jedynie, iż kontrahenci powoda bez zgody organu egzekucyjnego nie mogli uiszczać należności na rachunek powoda, lecz niezwłocznie przekazywali zajęte kwoty organowi egzekucyjnemu. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, gdyby wszystkie przychody stały się przedmiotem zajęć komorniczych, powód w ogóle nie mógłby prowadzić działalności gospodarczej. Tymczasem powód nadal prowadzi działalność i to dużych rozmiarów (zatrudnia 276 osób), a w kasie i na rachunkach znajdują się środki pieniężne. W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższe okoliczności pozwalają stwierdzić, iż powód mógł zgromadzić kwotę 18.979,50 zł na koszty sądowe zważywszy, iż niniejsza sprawa toczy się od października 2001 r. Powód prowadzi działalność gospodarczą i Skarb Państwa nie może finansować jego działalności przez ponoszenie w całości kosztów dochodzenia roszczeń w sytuacji, gdy powód posiada środki na te koszty, dlatego wniosek powoda został oddalony.

Powód wniósł zażalenie od postanowienia Sądu Apelacyjnego. Zaskarżonemu postanowieniu, jak również postanowieniu Sądu Apelacyjnego z dnia 31 sierpnia 2005 r. w przedmiocie oddalenia wniosku powoda o zwolnienie od

kosztów sądowych, zarzucił naruszenie art. 113 § 1 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że powód posiada środki na poniesienie w całości kosztów wpisu od skargi kasacyjnej oraz że jest w stanie je ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Opierając się na powyższym zarzucie wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia, jak również o uchylenie poprzedzającego je postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 31 sierpnia 2005 r. w przedmiocie oddalenia wniosku powoda o zwolnienie od kosztów sądowych i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu. W uzasadnieniu zażalenia powód sformułował dalsze, bardziej szczegółowe zarzuty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie wniesione przez powoda nie zasługuje na uwzględnienie.

Powód zarzuca, że spieniężenia części substancji majątkowej zabraniają mu przepisy obowiązującego prawa, bowiem takie działanie narażałoby na szkodę wierzycieli. Wskazuje tu przede wszystkim na przepisy art. 300 § 1-3 i art. 302 § 1 k.k. W konsekwencji oznaczałoby to, poniesienie przez powoda kosztów sądowych w sprawie cywilnej naraziłoby go na odpowiedzialność karną. Taki wniosek należałoby wszakże uznać za nieco przesadzony.

Następnie powód podkreśla, że nie może sprzedać posiadanego majątku stanowiącego część przedsiębiorstwa, ponieważ zgodnie z art. 112 § 1 Ordynacji podatkowej nabywca odpowiadałby całym swoim majątkiem solidarnie z podatnikiem za powstałe do dnia nabycia zaległości podatkowe związane z prowadzoną działalnością gospodarczą. Z tym twierdzeniem wypada się zgodzić, jednakże Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia bynajmniej nie sugerował powodowi zbycia prowadzonego przez niego przedsiębiorstwa lub jego części.

Wypada się także zgodzić z twierdzeniami powoda co do konsekwencji zajęcia rachunku bankowego oraz prowadzonej przeciwko powodowi egzekucji. Okoliczności te nie uzasadniają wszakże zwolnienia powoda od poniesienia kosztów sądowych. Istotna jest tu bowiem podniesiona przez Sąd Apelacyjny okoliczność prowadzenia przez powoda działalności gospodarczej i to w znacznym rozmiarze. W orzecznictwie podkreśla się, że przejściowe trudności materialne

strony nie powinny stanowić podstawy wydania przez sąd postanowienia o zwolnieniu jej od kosztów sądowych (wyrok SN z dnia 27 stycznia 1966 r., II PR 372/65, niepubl.; postanowienie SN z dnia 20 października 1980 r., II CZ 126/80, niepubl.). Wytaczając bowiem powództwo strona powinna się liczyć z kosztami z tym związanymi i gromadzić potrzebne środki z dochodów uzyskanych w dłuższym okresie (postanowienie SN z dnia 24 lipca 1980 r., I CZ 99/80, niepubl.; postanowienie SN z dnia 24 września 1984 r., II CZ 104/84, niepubl.). W konkluzji należy zatem podkreślić, że strona prowadząca działalność w znacznym rozmiarze oraz będąca właścicielem licznych nieruchomości nie może być zwolniona od kosztów sądowych, choćby było przeciwko niej prowadzone postępowanie egzekucyjne, rachunki bankowe zostały zajęte, a niektóre nieruchomości były obciążone hipoteką.

Zażalenie podlegało więc oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 1 i 3 k.p.c.

Teza:

Strona prowadząca działalność w znacznym rozmiarze oraz będąca właścicielem licznych nieruchomości nie może być zwolniona od kosztów sądowych, choćby było przeciwko niej prowadzone postępowanie egzekucyjne, rachunki bankowe zostały zajęte, a niektóre nieruchomości były obciążone hipoteką.